

ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПОТУЖНОСТІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Сгупов Ю.А.

Найважливішою складовою частиною ресурсного обґрунтування виробничої програми промислового підприємства є балансові розрахунки виробничої потужності. На їх основі визначається плановий рівень використання виробничої потужності в розрізі окремих видів продукції (або товарних груп) у вигляді однойменного коефіцієнта (КПп) як відношення планового обсягу випуску продукції до планової величини середньорічної виробничої потужності.

У даний час у вітчизняній і зарубіжній практиці широке застосування знайшов спрощений підхід до обґрунтування виробничої програми наявними виробничими потужностями. Балансові розрахунки здійснюються по кожній виробничій одиниці. При цьому виробнича потужність як така (у фізичних виробках) не розраховується. КПп визначається по підприємству в цілому на основі балансу завантаження провідної виробничої одиниці (або виробничої одиниці, що лімітує випуск продукції), як відношення потрібного її ресурсу до наявного.

Обидва підходи до обґрунтування виробничої програми засновано на зіставленні КПп з його максимально допустимою величиною (КПм). Виробнича програма вважається обґрунтованою наявними потужностями, якщо $\text{КПп} \leq \text{КПм}$.

Визначення КПм на сьогоднішній день є одним з якнайменше розроблених питань методології планування виробничої потужності. Існують різні точки зору щодо максимально допустимого рівня використання виробничої потужності.

В Методичних поясненнях по складанню щорічних балансів виробничих потужностей діючих підприємств наголошується, що рівень використання останніх не повинен перевищувати 100%. З чого виходить, що $\text{КПм}=1$. З цим не можна погодитися, оскільки на кожному підприємстві необхідно залишати певний резерв виробничої потужності для забезпечення планованих обсягів виробництва у разі збільшенні трудомісткості одиниці

продукції, погіршенні якості сировини і купувальних напівфабрикатів, непередбачених простоїв устаткування і т.п. Дана потужність є свого роду страховим запасом і її не можна ототожнювати з резервними потужностями, що створюються на підприємствах певних галузей для забезпечення обсягів виробництва продукції, попит на яку має значні коливання протягом року. Звідси для будь-якого підприємства повинна виконуватися нерівність вигляду: $KПм < 1$.

Відповідно з Інструкцією щодо розрахунку виробничих потужностей машинобудівних підприємств рівень використання останній не повинен перевищувати 0,85.

На наш погляд, конкретне значення КПм визначається специфікою виробничої і комерційної діяльності підприємства і залежить від цілої низки організаційно-технічних чинників. Тому для розрахунку даного показника доцільно використовувати методи факторного планування. Для обґрунтування виду факторних моделей, що використовуються з цією ціллю, досліджуємо природу модельованого показника. Легко довести, що КПм є коефіцієнтом інтегрального використання (Кінт) ведучої групи устаткування (агрегату, технологічної лінії), на основі якої розрахована середньорічна величина виробничої потужності. Звідси для розрахунку даного показника можна використовувати мультиплікативну модель вигляду:

$$KПм = K_{e.m} * K_{i.m} \quad (1)$$

де $K_{e.m}$ і $K_{i.m}$ - коефіцієнти, що характеризують максимально можливий рівень екстенсивного і інтенсивного завантаження ведучої групи устаткування в плановому році.

Для розрахунку вказаних коефіцієнтів ми пропонуємо використовувати методи кореляційно-регресійного аналізу (КРА). Формування факторного середовища моделювання показників $K_{e.m}$ і $K_{i.m}$ обумовлює необхідність структуризації чинників, що визначають рівень використання виробничої потужності. Дана задача легко розв'язується через істотні відмінності в економічній природі цих показників. Підставивши у формулу (1) розраховані на основі регресійних моделей $K_{e.m}$ і $K_{i.m}$, ми визначимо максимально можливий рівень використання виробничої потужності підприємства.